

DOI <https://doi.org/10.32782/2956-333X/2025-3-12>

PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY REAKCE NA FYZICKÉ ÚTOKY NA MĚKKÉ CÍLE

PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE RESPONSE TO PHYSICAL ATTACKS
ON SOFT TARGETS**David Mazák,***PhDr. Ed.D., MBA, doktorand DTI Dubnica nad Váhom, Slovakia**orcid.org/0009-0008-5789-5622**mazak@email.cz***Markéta Šimková,***PhDr. Ing. mgr. D. Ed., LL.M., doktorand DTI Dubnica nad Váhom, Slovakia**orcid.org/0009-0001-5538-3809**marketas3@seznam.cz*

Summary. The study systematically develops a theoretical-analytical framework comparing psychological responses during physical attacks on soft targets in closed school settings and open public market environments, foregrounding the interlinkage of biological mechanisms of the acute stress response typified by fight–flight–freeze, the social-psychological dynamics of crowds shaped by shared identity, and the organizational-spatial parameters that decisively influence risk perception, decision-making, and evacuation flow; a comparative perspective, grounded in scholarly literature, official guidelines of emergency services, and documented cases, indicates that schools benefit from prior familiarity with layouts, hierarchies, and drills yet face the hazards of individual “freezing” and uneven compliance with instructions, whereas markets display greater behavioral variability among heterogeneous participants, a strong dependence on visual cues, and a pronounced role of visible authority in damping panic; the analytical synthesis further affirms that effective planning and response must differentiate communication channels, the function of formal authorities, and navigational features according to setting, with schools prioritizing regular psychologically sensitive drills, rapid internal communication, and prevention of inaction, while open events hinge on trained staff, unambiguous escape-route signage, and swift, visible presence of organizers or first responders; the output offers practical recommendations for crisis-plan design that integrate technical, organizational, and psychological measures to strengthen community resilience and reduce the likelihood of fatal outcomes.

Keywords: soft targets, psychological response to threat, crowd behavior and social identity, schools and evacuation, public markets and movement control, fight–flight–freeze, crisis management and communication.

1. Úvod

Fyzické útoky na tzv. měkké cíle představují v současném bezpečnostním prostředí jednu z nejvýznamnějších hrozeb pro ochranu obyvatelstva. Měkké cíle jsou objekty nebo prostory, které jsou z hlediska zabezpečení relativně málo chráněné, často volně přístupné veřejnosti a navštěvované velkým počtem osob. Typickými příklady jsou školy, nákupní centra, kulturní a sportovní akce nebo trhy a jejich společným znakem je vysoká koncentrace osob a nízká úroveň fyzické ochrany, což z nich činí atraktivní cíl pro pachatele usilující o dosažení co největšího fyzického, psychologického a symbolického dopadu (Domżał, Supel, Przybylski & Domalik, 2022).

V posledních dvou dekadách došlo k významnému nárůstu počtu zaznamenaných útoků na měkké cíle, a to jak v mezinárodním, tak v českém kontextu. Incidenty tohoto typu mají obvykle okamžitý a výrazný psychologický efekt na přímé účastníky, ale i na širokou veřejnost. Z hlediska bezpečnostních studií se pozornost tradičně zaměřuje na prevenci, detekci a neutralizaci hrozeb. Méně prostoru je však věnováno samotnému průběhu psychologické reakce osob nacházejících se v místě incidentu a faktorům, které tuto reakci ovlivňují. Právě tato reakce má přitom přímý vliv na míru zranění, úspěšnost evakuace a celkový výsledek krizové situace.

Psychologická reakce na fyzický útok je komplexní proces, který je ovlivňován individuálními i skupinovými charakteristikami, kdy mezi klíčové individuální faktory patří věk, pohlaví, předchozí zkušenosti s krizovými situacemi, psychologická odolnost a momentální psychický stav. Skupinové faktory zahrnují

dynamiku davu, přítomnost autoritativní postavy, úroveň vzájemné spolupráce a komunikační kanály, dostupné ve chvíli incidentu. Významnou roli hraje také fyzické uspořádání prostoru, možnost úniku a míra připravenosti prostředí na krizové situace.

Zaměříme se na srovnání dvou specifických prostředí, která jsou z hlediska charakteru fyzického prostoru a složení přítomných osob výrazně odlišná, a to škol a veřejných akcí typu farmářských trhů. Školní prostředí je typickým příkladem uzavřeného prostoru s relativně homogenní skupinou (žáci, učitelé, zaměstnanci), kde existují formální autority a předem definované bezpečnostní postupy, oproti tomu farmářské trhy představují otevřené prostředí s heterogenní skupinou návštěvníků, často zahrnující rodiny s dětmi, seniory, turisty a osoby, které prostor neznají a nemají předchozí zkušenost s jeho uspořádáním.

Analýza rozdílů mezi psychologickou reakcí na útok v těchto dvou prostředích je zásadní pro tvorbu efektivních krizových plánů a preventivních opatření. V případě škol může být důraz kladen na systematický výcvik a simulace krizových scénářů, zatímco u veřejných akcí je nutné zohlednit vysokou míru improvizace a variabilitu chování účastníků.

Téma má zásadní význam nejen pro odbornou komunitu zabývající se krizovým managementem a bezpečnostními studii, ale také pro pedagogy, organizátory veřejných akcí, záchranné složky a psychology. Výsledky mohou přispět k lepšímu pochopení lidského chování v extrémních situacích a k efektivnějšímu nastavení preventivních a intervenčních strategií, které budou reflektovat specifika jednotlivých prostředí.

2. Teoretická východiska

Problematika psychologické reakce na fyzické útoky na měkké cíle se pohybuje na pomezí několika vědeckých disciplín, kdy se přímo jedná o psychologii krizí, sociální psychologii, bezpečnostní studia a krizový management. Porozumění této problematice vyžaduje zohlednění jak individuálních psychologických procesů, tak dynamiky skupinového chování, a současně i fyzických a organizačních faktorů prostředí.

Měkké cíle, jak je definuje Ministerstvo vnitra České republiky (2023), jsou objekty nebo prostory, které jsou z hlediska zabezpečení relativně snadno přístupné a navštěvované velkým počtem osob, přičemž nejsou trvale chráněny bezpečnostními složkami a do této kategorie spadají například školy, obchodní centra, kulturní akce a trhy. Jejich společným znakem je kombinace vysoké koncentrace lidí a nízké úrovně fyzické ochrany, což z nich činí atraktivní cíl pro útočníky usilující o způsobení fyzické i psychologické újmy s velkým rozsahem a vysokým společenským dopadem.

Psychologická reakce na náhlé fyzické ohrožení je formována především základními biologickými mechanismy, kdy například model „fight–flight–freeze“ popsán Cannonem (1963) vysvětluje, že organismus v krizové situaci reaguje útokem, útekem nebo znehybněním. A právě z hlediska ochrany měkkých cílů má tento model praktický význam, protože ukazuje, proč část osob reaguje rychle a efektivně, zatímco jiní nejsou schopni okamžité akce. Fenomén „freeze“ reakce je zvláště významný v uzavřených prostředích, kde může bránit plynulé evakuaci, protože na individuální reakce navazuje rovina skupinového chování. Klasické teorie davové psychologie často předpokládaly, že krizová situace vede k iracionální panice a ztrátě sociálních zábran, nicméně modernější přístup, reprezentovaný například modelem sociální identity (Drury, 2000), však ukazuje, že lidé v krizích často jednají racionálně a spolupracují, zejména pokud sdílejí společnou identitu nebo cíl. Jmenovaný aspekt je pak klíčový při hodnocení rozdílů mezi uzavřeným prostředím škol, kde existuje ustálená hierarchie a vzájemná znalost, a otevřeným prostředím trhů, kde jsou účastníci většinou neznámí a bez předchozího vztahu.

Fyzické uspořádání prostoru a míra připravenosti na krizové situace mají rovněž zásadní vliv na průběh reakce, kdy uzavřená prostředí, jako jsou školní budovy, obvykle disponují předem stanovenými únikovými cestami a mohou realizovat pravidelná cvičení (Peterson & Densley, 2021; Domżał, 2023), a otevřená prostředí, jako např. trhy, jsou naopak proměnlivá, často improvizovaně uspořádaná a bez trvalé infrastruktury pro řízení pohybu davu. Výzkumy zaměřené na chování ve větším davu (Helbing & Johansson, 2013) ukazují, že při absenci jasných vizuálních podnětů a navigace dochází k hromadění osob a ke vzniku nebezpečných a neprůchodných míst.

Specifické psychologické faktory ovlivňující reakci zahrnují věk, fyzickou kondici, předchozí zkušenosti s krizemi a úroveň psychologické odolnosti. Studie Liu (2023) prokázala, že individuální orientační

schopnosti a typ absolvovaného výcviku mohou výrazně ovlivnit úspěšnost úniku, kdy např. účastníci trénovaní pomocí virtuální reality reagovali rychleji a lépe využívali dostupné únikové cesty. Zajímavostí je, že u žen byla zaznamenána vyšší míra vnímání rizika a tendence k opatrnějšímu pohybu.

V českém a slovenském kontextu je významným zdrojem poznatků metodika ochrany měkkých cílů vydaná Ministerstvem vnitra ČR (2023) a doporučení Ministerstva vnútra SR (2024), které reflektují specifika regionální infrastruktury a právního rámce. Zmíněné dokumenty zdůrazňují nutnost koordinace mezi organizátory, provozovateli objektů a bezpečnostními složkami, přičemž stále větší důraz je kladen na psychologickou připravenost a zvládání paniky.

Celkově lze konstatovat, že teoretická východiska této problematiky vycházejí z propojení biologických modelů reakce na ohrožení, sociálně-psychologických teorií davového chování a praktických poznatků z bezpečnostního plánování, což tvoří základ pro analýzu konkrétních případů a porovnání psychologických reakcí v rozdílných prostředích.

3. Metodologie

Studie byla navržena jako teoreticko-analytická práce, která kombinuje poznatky z recenzované odborné literatury, oficiálních bezpečnostních dokumentů a případových studií a jejím cílem je srovnání psychologických reakcí na fyzický útok v uzavřeném prostředí školních budov a v otevřeném prostředí farmářských trhů. Volba tohoto designu vychází z potřeby zachytit komplexní povahu krizového chování, které je výsledkem interakce individuálních psychologických procesů, skupinové dynamiky a fyzických podmínek prostředí.

Výzkumný rámec je postaven na komparativní případové studii, která je podle Yina (2017) vhodná pro analýzu situací, které je obtížné experimentálně reprodukovat, kdy nám tento přístup umožňuje hlubší porozumění specifickým reakcím jednotlivců a skupin v odlišných podmínkách, aniž by bylo nutné vystavovat účastníky eticky problematickým simulacím reálného ohrožení. Případy byly vybírány podle tří hlavních kritérií:

- a) prokazatelný psychologický dopad na zasažené osoby,
- b) jasně zdokumentovaný průběh události,
- c) dostupnost ověřených informací z důvěryhodných zdrojů.

U školních prostředí byla upřednostněna místa, kde existovaly krizové plány nebo byla prováděna bezpečnostní cvičení, aby bylo možné posoudit jejich účinnost v reálné situaci, a u otevřených veřejných akcí byly vybírány případy s vysokou hustotou davu a absencí předem známých evakuačních postupů pro návštěvníky.

Pro sběr dat byla využita kombinace tří typů zdrojů, kdy prvním byla recenzovaná vědecká literatura z oblasti psychologie krizí, davového chování a bezpečnostních studií (např. Drury, 2000; Helbing & Johansson, 2013), a druhou skupinu tvořily oficiální metodiky a zprávy vydané institucemi, jako je Ministerstvo vnitra České republiky (2023), Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (2024) nebo Policie České republiky (2024), které poskytují aktuální pohled na legislativní a praktické rámce ochrany měkkých cílů. Poslední a třetím typem zdrojů byly ověřené mediální a audiovizuální záznamy, které doplnily kontext jednotlivých incidentů a umožnily podrobnější rekonstrukci chování účastníků.

Analýza byla strukturována podle dvou teoretických modelů, kdy prvním je model „fight–flight–freeze“ popsáný Cannonem (1963), který se zaměřuje na základní biologické reakce organismu při ohrožení, a druhým je model sociální identity v davu (Drury, 2000), jenž vysvětluje, jak se v krizových situacích utváří nebo mění kolektivní identita a jak tato identita ovlivňuje míru spolupráce nebo paniky. Uvedené modely byly aplikovány na každý vybraný případ s cílem identifikovat klíčové psychologické mechanismy a jejich souvislost s typem prostředí.

Etické aspekty výzkumu byly zohledněny především ve fázi výběru a zpracování dat a vzhledem k tomu, že studie nepracuje s primárními daty od účastníků, nevzniká riziko přímé psychické újmy. Při samotném popisu incidentů byl kladen důraz na anonymizaci citlivých údajů a na respekt k obětem i jejich rodinám, v souladu s doporučeními Americké psychologické asociace (APA, 2020).

4. Analýza vybraných případů

Při zkoumání psychologických reakcí na fyzické útoky na měkké cíle je nezbytné vycházet z konkrétních incidentů, které ukazují reálné projevy lidského chování v krizových situacích. Pro účely této studie byly vybrány případy ze školního prostředí a z prostředí otevřených veřejných akcí, především farmářských trhů, kdy uvedené příklady pocházejí jak z českého a slovenského, tak ze zahraničního kontextu, aby bylo možné porovnat různé podmínky a kulturní faktory.

4.1. Školní prostředí

Události z posledních let ukazují, že školy, ačkoliv často disponují krizovými plány a byť provádějí cvičení, nejsou imunní vůči selháním v okamžiku útoku. Nechvalně proslulý incident střelby na FF Univerzity Karlovy v roce 2023 je jedním z případů, kdy se projevila jak schopnost improvizace, tak obrovské riziko nejednotného postupu. Zatímco část studentů a zaměstnanců okamžitě opustila budovu, jiní se rozhodli zůstat v učebnách, přičemž někteří podle výpovědí znehybněli v důsledku šoku (Policie ČR, 2024). Je prokazatelné, že přítomnost pedagogů, kteří poskytli jasné pokyny, prokazatelně vedla ke snížení míry paniky v menších skupinách. Nicméně vyhodnocení incidentu ukazuje velké rezervy v postupech na straně zaměstnanců univerzity i na straně žáků, a právě tento incident však vedl k hlubší diskusi na téma bezpečnostních a evakuačních postupů v rámci vzdělávacích zařízení jako potencionálních měkkých cílů.

Zahraniční případ střelby na škole v Parklandu na Floridě v roce 2018 nabízí další ilustraci, kdy zde, podle analýzy Petersona a Densleyho (2021) sehrála klíčovou roli znalost únikových cest a předchozí školení, avšak i zde došlo k situacím, kdy selhaly autority v poskytování instrukcí, což vedlo k dezorientaci části studentů, což potvrzuje, že ani formálně dobře nastavené postupy nezaručují bezchybné provedení v podmínkách reálného stresu.

Z českého prostředí lze zmínit i nepřímý případ střelby v Uherském Brodě v roce 2015, který sice neproběhl ve škole, ale měl významný dopad na následné úpravy bezpečnostních protokolů v regionálních školách. Ministerstvo vnitra ČR (2016) po této události významně aktualizovalo metodiku ochrany měkkých cílů a doporučilo školám posílení evakuačních a komunikačních opatření. Psychologický efekt na okolní školní komunity byl patrný zejména v podobě zvýšené úzkosti a větší pozornosti věnované prevenci.

Formulovaná doporučení pro krizové plány škol lze v souladu se Šimkem konkretizovat jako pravidelné, psychologicky šetrné nácviky, průběžné vzdělávání v právních aspektech nutné obrany a krajní nouze a kultivaci komunikačních postupů, které posilují roli viditelné autority, srozumitelnost pokynů a prevenci nečinnosti při akutním ohrožení (Šimek, 2025).

4.2. Veřejné akce, farmářské trhy

Farmářské trhy a jiné venkovní akce představují specifické výzvy pro krizové řízení, zejména kvůli otevřenému charakteru prostoru a náhodnému složení davu, kdy například útok nákladním vozidlem na vánoční trh v Berlíně v roce 2016 ukázal, jak rychle může panika přerůst v chaos. Provedená analýza záznamů z kamer odhalila, že absence vyhrazených únikových koridorů a úzké uličky mezi stánky vedly k hromadění osob a zpomalení úniku, a bohužel se lidé v prvních a velmi důležitých sekundách řídili především reakcemi ostatních, což v některých případech vedlo k opačnému směru pohybu od nejbližšího bezpečného místa (Böckler, 2017).

Podobný scénář, i když s jiným průběhem, zaznamenali izraelští výzkumníci při simulovaném incidentu na farmářském trhu v Jeruzalémě v roce 2019. V tomto případě došlo k rychlému zásahu uniformovaných složek, jejichž přítomnost významně snížila paniku a umožnila organizovanou evakuaci (Eck, Melik, 2020), zde se ukázalo, že i v prostředí bez předchozí přípravy účastníků lze pomocí viditelných a jasných pokynů usměrnit dav a minimalizovat riziko zranění.

V českém a slovenském prostředí dosud k fyzickému útoku na farmářský trh nedošlo, avšak bezpečnostní složky v obou zemích pravidelně provádějí cvičení v otevřených prostorách, včetně tržnic a tržišť (MVČR, 2023; MV SR, 2024). Výsledky těchto cvičení potvrzují, že otevřená prostředí vyžadují odlišnou taktiku než uzavřené budovy, především je nutné věnovat pozornost zajištění viditelného personálu a vytvoření dostatečně širokých a jasně označených únikových tras.

4.3. Srovnání reakcí v uzavřeném a otevřeném prostředí

Komparativní analýza ukazuje, že typ prostředí má zásadní vliv na průběh psychologické reakce a dynamiku chování během fyzického útoku. Uzavřená prostředí, jako jsou školní budovy, se vyznačují

tím, že většina jejich uživatelů zná dispoziční řešení a je alespoň částečně obeznámena s bezpečnostními postupy, a právě tato znalost prostředí, spolu s existující organizační hierarchií a přítomností formálních autorit, přispívá k vyšší míře koordinace během evakuace nebo jiných ochranných reakcí (Vodáčková, 2020). Ve školách je možné uplatnit jasné strukturované krizové scénáře, které minimalizují chaos a podporují organizované jednání, a přesto zde existuje riziko vzniku tzv. „freeze“ reakce, kdy jedinec při náhlém ohrožení znehybní a není schopen adekvátně reagovat, což může zpomalit evakuaci, případně vést k ohrožení ostatních, zejména v úzkých prostorách chodeb či schodišť (Drury, 2004).

Naopak otevřená prostředí, jakým jsou farmářské trhy, mají zcela odlišnou dynamiku, jelikož účastníci často prostor neznají, chybí jim povědomí o únikových trasách a jejich přítomnost je většinou náhodná a krátkodobá. Heterogenní složení davu, zahrnující různé věkové skupiny, osoby s omezenou pohyblivostí, rodiče s malými dětmi či návštěvníky zatížené nákupními taškami, komplikuje koordinaci pohybu a zvyšuje pravděpodobnost nekoordinované evakuace (Yang, 2022). V takovém prostředí se lidé řídí zejména vizuálními podněty a sledují ostatní, což může vést jak k rychlému úniku správným směrem, tak k nebezpečnému hromadění osob v místech, která se jeví jako bezpečná, ale ve skutečnosti představují riziko, například slepé uličky mezi stánky.

Dalším rozdílem je role autority v řízení krizové situace, kdy ve školách má autorita, typicky učitel nebo jiný zaměstnanec, jasné definovanou roli, která je respektována, což zvyšuje účinnost instrukcí a podporuje disciplínu a na trzích je role autority méně zřejmá, protože pořadatelský personál nemusí být návštěvníkům viditelný nebo rozpoznatelný, a uniformované složky se často nacházejí mimo bezprostřední prostor akce. Studie tak ukazují, že přítomnost viditelné autority v otevřeném prostoru má výrazný psychologický efekt na snížení paniky a zlepšení koordinace (Eck, Melik, 2020).

Z hlediska předchozí přípravy je rozdíl zásadní, poněvadž školy mohou využívat pravidelná cvičení, která zkracují reakční dobu a zvyšují rozhodnost účastníků při skutečném incidentu (Peterson & Densley, 2021). Otevřená prostředí však podobnou přípravu návštěvníků neumožňují, a proto je klíčové zaměřit se na přípravu personálu a vizuální i zvukové systémy, které dokáží účinně usměrnit dav v krizových situacích (MV SR, 2024).

Shrnutím lze tak zdůraznit, že uzavřená prostředí těží z vyšší míry organizace a znalosti prostoru, ale jsou náchylná k individuálnímu selhání v podobě nečinnosti. Otevřená prostředí se pak vyznačují vyšší mírou improvizace a variability reakcí, což zvyšuje riziko nekoordinovaného chování, ale zároveň umožňuje využít přirozené pohybové možnosti více směry, pokud jsou k dispozici jasné a důvěryhodné pokyny, a právě tyto jmenované rozdíly je třeba zohlednit při tvorbě preventivních a intervenčních strategií pro ochranu měkkých cílů.

5. Diskuse

Výsledky analýzy případů potvrzují, že psychologická reakce na fyzický útok je zásadně formována typem prostředí, v němž k incidentu dochází, přičemž ve školách se díky existující hierarchii, známému uspořádání a pravidlům pro chování v mimořádných situacích obvykle dosahuje vyšší míry koordinace, snížení paniky a disciplinovanější evakuace, což ukazují jednak empirické a metodické zdroje krizové pedagogiky a bezpečnostních studií, jednak poznatky z praxe, které artikulují potřebu konkrétních, učiteli dobře osvojitelných postupů (Vodáčková, 2020; Peterson & Densley, 2021; Šimek, 2025). Současně se v uzavřeném prostředí opakovaně projevuje riziko individuální „freeze“ odpovědi, zpomalující plynulost pohybu a zvyšující sekundární ohrožení pro okolí, což koreluje s poznatkami o akutní stresové reakci a skupinové dynamice v podmínkách omezené manévrovací kapacity (Drury, 2004). Oproti tomu na farmářských trzích a dalších otevřených veřejných akcích převládá vyšší míra improvizace a nekoordinovaného pohybu, kterou potencuje heterogenní složení davu, rozdílná fyzická kondice účastníků a nízká znalost prostoru; výsledkem bývá tendence k intuitivnímu směřování k nejbližším vizuálně dostupným únikovým bodům bez ohledu na jejich kapacitu, což podporuje vznik lokálních zácp a nebezpečných shluků (Yang, 2022; Eck & Melik, 2020). Přítomnost viditelných autorit a uniformovaných složek může panické projevy tlumit, avšak bez předem připravených komunikačních a navigačních mechanismů zpravidla nedochází k rychlé stabilizaci situace (Eck & Melik, 2020).

Rozdíly v účinnosti přípravy se dále promítají do kvality krizového školení, kde školy běžně realizují evakuační nácviky, jež zvyšují připravenost žáků i zaměstnanců, přičemž adekvátní pedagogicko-psychologické provedení nácviků minimalizuje sekundární traumatizaci a zároveň posiluje vnitřní jistotu personálu při zvládání konfliktních a hrozivých situací (Vodáčková, 2020; Šimek, 2025). Šimek dává důraz na integraci tří dimenzí, fyzické, psychologické a právní, představuje prakticky orientovaný rámec, který se dobře překrývá s bezpečnostními požadavky školního prostředí, systematický trénink jednoduchých, bezpečných obranných manévřů, rozvoj komunikační sebekontroly a znalost právních limitů nutné obrany a krajní nouze posilují kompetentní, klidnou a odpovědnou reakci pedagogů v terénu (Šimek, 2025). V otevřených prostorech typu trhů je naproti tomu reálné cílit přípravu především na organizační a personální složky akce, tedy na školení pořadatelů, sjednocení signálů a protokolů, jednoznačné vizuální značení a jasné role při improvizované evakuaci, což odpovídá doporučením bezpečnostních autorit a krizových metodik (MV SR, 2024). Kvalita krizového školení a jasné rozdělené role zvyšují pravděpodobnost organizovaného jednání. (Domžal, Supel, Łatak & Przybylski, 2022).

Z hlediska davové psychologie se potvrzuje, že klasická teorie paniky nepokrývá plně variabilitu chování v ohrožení, neboť v celé řadě situací se uplatňuje model sociální identity, v němž i neznámí jedinci spontánně spolupracují na základě sdíleného cíle a srozumitelných podnětů, přičemž kvalita a konzistence vizuálních či slovních stimulů zásadně zvyšuje pravděpodobnost organizovaného jednání (Quarantelli, 2001; Drury, 2004; Helbing & Johansson, 2013). Praktické implikace proto směřují k diferencovanému návrhu opatření: ve školách k udržení disciplíny skrze krátké a srozumitelné pokyny, předem rozdělené role, techniky prevence „freeze“ reakce a posílení právní a psychologické jistoty učitelů, v otevřených prostředích k maximalizaci viditelnosti autorit, k posílení navigační infrastruktury a k exekuci předem nacvičených scénářů řízení pohybu s důrazem na plynulost a rozptýlení kritických shluků (Peterson & Densley, 2021; Šimek, 2025; MV SR, 2024).

6. Závěr a doporučení pro praxi

Zjištění této studie potvrzují, že účinná reakce na fyzické útoky na měkké cíle musí vycházet z přesného rozlišení mezi uzavřeným a otevřeným prostředím a z důsledného přizpůsobení plánů konkrétním provozním, prostorovým a psychosociálním podmínkám daného místa, přičemž rozhodující roli sehrává včasná příprava, srozumitelná komunikace a psychologicky ukotvené řízení chování jednotlivců i skupin. Ve školním prostředí, které se vyznačuje stabilní organizační strukturou, známým dispozičním řešením a přítomností ustálených autorit, představuje klíčový pilíř pravidelný a pedagogicky citlivý nácvik mimořádných situací, jenž by měl probíhat minimálně dvakrát ročně a měl by mít podobu přiměřenou věku a vyspělosti žáků, u mladších dětí s důrazem na hravou, nerušící a nestresující formu, u starších žáků s důrazem na jasné role, krátké a jednoznačné instrukce a reflexi prožitku bez stigmatizace účastníků. Součástí přípravy musí být systematické techniky prevence reakce „freeze“, opakované modelové situace vedoucí k rychlému a cílenému rozhodování mezi vyhledáním úkrytu, řízeným ústupem a legitimní aktivní obranou, a současně rozvoj komunikační sebekontroly personálu, aby v krizové chvíli převažovaly klid, stručnost a vnitřní stabilita nad chaotickými impulzy.

Funkční systém vnitřní komunikace školy tvoří další základní podmínku zvládnutí krizového děje, neboť okamžité a spolehlivé předání informací pedagogům, nepedagogickým pracovníkům i žákům prostřednictvím interkomu, třídních kanálů, hromadných zpráv či varovných signálů umožňuje rychle přizpůsobovat postupy aktuálním změnám na místě, minimalizovat zmatek a optimalizovat tok osob směrem k bezpečí. Do plánování, realizace i vyhodnocování opatření náleží trvalé zapojení psychologa, který garantuje, že bezpečnostní procedury zůstanou účinné a zároveň psychologicky šetrné, že budou přiměřené věku, že posílí pocit zvládnutelnosti a že omezí riziko sekundární traumatizace, přičemž po každém cvičení i skutečném incidentu následuje krátká strukturovaná debriefingová fáze, standardizovaný záznam poznatků a jejich přetavení do konkrétních úprav plánů.

Otevřená prostředí typu farmářských trhů, městských slavností a dalších veřejných akcí vyžadují odlišnou strategii, jelikož postrádají jednotnou hierarchii účastníků a předchozí společný výcvik a jsou charakteristická heterogenním složením davu, proměnlivou orientací v prostoru a vysokou závislostí na vizuálních podnětech. Viditelná přítomnost autorit v podobě pořadatelského personálu, bezpečnostní služby

či uniformovaných složek plní dvojí funkci, tedy zajištění fyzické bezpečnosti a současně poskytování srozumitelných, důvěryhodných a konzistentních pokynů, které usměrňují proudění osob a tlumí impulz k nekoordinovanému úniku, přičemž zásadní význam nabývá promyšlená navigační infrastruktura s výrazným značením únikových cest, vhodným prostorovým rozvrhem koridorů a dostatečnou šíří průchodů mezi stánky. Praktickou a často podceňovanou součástí přípravy tvoří pravidelné krátké simulace s pořadatelem a prodejci, během nichž se prověřují komunikační kanály, reakční role, ruční i hlasové signály, dostupnost pomůcek a schopnost personálu rychle vytvářet dočasné koridory pro řízený pohyb.

Interdisciplinární přístup integrující fyzickou, psychologickou a právní dimenzi představuje nosný rámec pro obě prostředí, protože umožňuje skloubit jednoduché a bezpečné obranné manévry s rozvojem klidné komunikace a s jasným pochopením právních limitů nutné obrany a krajní nouze, což posiluje kompetentní, sebejisté a odpovědné jednání jednotlivců i celých týmů. Z hlediska davové dynamiky se osvědčuje práce s principy sdílené identity a pro-kooperativních podnětů, neboť precizní a jednotné verbální i vizuální signály zvyšují pravděpodobnost organizovaného, solidárního chování i mezi neznámými osobami a současně omezují vznik kritických shluků a lokálních zácp, které bývají hlavním zdrojem sekundárních zranění. Nedílnou součástí reakce tvoří následná psychologická péče poskytovaná bezprostředně po incidentu a následně v krátkém sledu po stabilizaci, zaměřená na základní psychosociální podporu, screening signálů rizikového vývoje a zajištění návazné odborné pomoci, čímž se snižují dlouhodobé negativní dopady na jednotlivce i komunitu.

Operativní rovina doporučení pro praxi proto směřuje k několika provázaným krokům, mezi něž patří vytvoření a pravidelná aktualizace krizových plánů s přesně popsánymi rolemi a rozhodovacími body, zavedení jednoduché a redundandní komunikační architektury se scénáři pro výpadky dílčích prvků, průběžné vzdělávání zaměstnanců i klíčových externích osob ve specifických postupech daného místa, systematická práce s prostorovou orientací a s viditelnými navigačními prvky, cyklické cvičení s důrazem na psychologickou šetrnost a s následným debriefingem, strukturované vyhodnocování ukazatelů připravenosti a pravidelné společné prověrky se složkami integrovaného záchranného systému. Zahrnutí potřeb zranitelných skupin, zohlednění přístupnosti a jazykové srozumitelnosti pokynů a plánování náhradních tras pro osoby se sníženou mobilitou tvoří nezbytný standard, bez něhož nelze považovat bezpečnostní opatření za kompletní.

Celkové vyústění studie zdůrazňuje, že prevence tragických následků a zvyšování odolnosti komunit nevzniká jediným opatřením, nýbrž trvalou kombinací technických, organizačních a psychologických prvků, které jsou průběžně revidovány na základě konkrétních zkušeností a otevřené spolupráce všech zainteresovaných aktérů, od škol a pořadatelů přes bezpečnostní experty a psychologické služby až po místní samosprávu, přičemž těžiště úspěchu leží v každodenní, po malých krocích budované připravenosti, která v rozhodující chvíli umožní klidné, rychlé a smysluplné jednání.

Bibliografie

1. American Psychological Association (2020). *Publication Manual of the American Psychological Association*. 7th ed. Washington, DC: APA. ISBN 978-1433832178.
2. Böckler, N., Hoffmann, J., Meloy, R. (2017). "Jihad Against the Enemies of Allah": The Berlin Christmas Market Attack from a Threat Assessment Perspective. DOI: 10.1089/vio.2017.0040.
3. Cannon, W. (1963). *The Wisdom Of The Body*. United States: W.W. Norton & Company. ISBN 978-0-393-00205-8.
4. Drury, J. and Reicher, S. (2000). Collective action and psychological change: The emergence of new social identities. *British Journal of Social Psychology*, 39(4), 579–604. Retrieved from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11190686/>.
5. Drury, J. and Winter, G. (2004). Social identity as a source of strength in mass emergencies and other crowd events. *International Journal of Mental Health*, 32(4), 77–93. Retrieved from: <https://psycnet.apa.org/record/2004-15245-006>.
6. Drury, J. (2018). The role of social identity processes in mass emergency behaviour. *European Review of Social Psychology*, 29(1), 38–81. Retrieved from: (author PDF): <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10463283.2018.1471948>.
7. Eck, E., Melik, R., Schapendonk, J. (2020) 'Marketplaces as Public Spaces in Times of the COVID-19 Coronavirus Outbreak: First Reflections', *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 111(3), pp. 373–386. <https://doi.org/10.1111/tesg.12431>.
8. Fischer-Preßler, D., Schwemmer, C. and Fischbach, K. (2019). Collective sense-making in times of crisis: Connecting terror management theory with Twitter user reactions to the Berlin terrorist attack. *Computers in Human Behavior*, 100, 138–151. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.05.012>.

9. Helbing, D. and Johansson, A. (2013). Pedestrian, crowd and evacuation dynamics, arXiv preprint. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1309.1609>.
10. JRC (2023). Protection of Public Spaces from Terrorist Attacks. European Commission, Joint Research Centre. ISBN 978-92-76-41955-6, DOI: 10.2760/654492. Retrieved from: https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC131172/JRC131172_01.pdf.
11. Liu, R., Becerik-Gerber, B. and Lucas, G.M. (2023). Effectiveness of VR-based training on improving occupants, response and preparedness for active shooter incidents. *Safety Science*, 164, 106175. doi: 10.1016/j.ssci.2023.106175.
12. Ministerstvo vnitra (2016). Metodiky a základy ochrany měkkých cílů. Retrieved from: <https://mv.gov.cz/soubor/metodika-zaklady-ochrany-mekkyh-cilu-pdf.aspx>.
13. Ministerstvo vnitra ČR (2023). Vyhodnocení ohroženosti měkkého cíle (webový nástroj a postup). Retrieved from: <https://mv.gov.cz/chh/clanek/vyhodnoceni-ohrozenosti-mekkeho-cile-metodika-ke-stazeni.aspx>.
14. Ministerstvo vnútra SR (2024). Ochrana mäkkých cieľov (základné princípy, metodiky a materiály). Retrieved from: <https://www.minv.sk/?OMC>.
15. Peterson, J. and Densley, J. (2021). The Violence Project: How to Stop a Mass Shooting Epidemic. New York: Abrams Press. ISBN 978-1419752957.
16. Policie ČR (2024). Ochrana měkkých cílů. Retrieved from: <https://policie.gov.cz/clanek/ochrana-mekkyh-cilu.aspx>.
17. Quarantelli, E.L. (2001). The Sociology of Panic. Newark, DE: University of Delaware, Disaster Research Center, Preliminary Paper No. 283. Retrieved from: <https://udspace.udel.edu/server/api/core/bitstreams/981d657d-b864-42e7-ae35-f0b7a969fe85/content>.
18. Riehm, K.E. (2021). Adolescents concerns about school violence or shootings and association with depressive, anxiety, and panic symptoms. *JAMA Network Open*, 4(11), e2132131. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2021.32131>.
19. Stott, C. and Drury, J. (2016). Contemporary understanding of riots: Classical crowd psychology, ideology and the social identity approach. *Public Understanding of Science*, 26(1), 2–14. <https://doi.org/10.1177/0963662516639872>.
20. Šimek, V. (2025). Sebeobrana pro pedagogy a pedagogické pracovníky. Praha: Eastern University of Management and Education Inc., odštěpný závod. ISBN 978-80-909497-1-3.
21. Vodáčková, D. a kol. (2020). Krizová intervence (4, aktualizované vydání). Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1704-6.
22. Wurm, T. (2020). Emergency response to terrorist attacks: results of the federal-conducted evaluation process in Germany. *BMC Emergency Medicine*, 20, 85. DOI: 10.1007/s00068-020-01347-8.
23. Yang, Y. (2022). Risk assessment of crowd-gathering in urban open spaces based on the improved analytic hierarchy process – A case study of Chengdu, *Sustainability*, 14(10), 6175. <https://doi.org/10.3390/su14106175>.
24. Yin, R.K. (2017). Case Study Research and Applications: Design and Methods. 6th ed. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1506336169.